

La pràctica socioeducativa amb famílies en processos de pèrdua i recuperació de l'habitatge. La meva experiència a la Fundació Hàbitat3

Carla Roche Roca

Els dubtes, les pors

Ningú t'ensenyava com fer l'acompanyament de famílies que han perdut la llar. O almenys a mi ningú me n'havia ensenyat. Ni tan sols m'havia plantejat que hi podia haver aquesta necessitat abans que comencessin els desnonaments massius dels últims anys.

Què senten les persones que han de marxar de casa seva? Què els espera després? Aquestes dues preguntes marquen la base amb què treballem des de l'Àrea Social de la Fundació Hàbitat3. Dos sentiments entrelligats que tenen a veure amb la tristesa d'abandonar la llar i amb la por del que vindrà després.

A les notícies ja no són titulars, però dia rere dia centenars de famílies perden la llar per causes diverses, empeses moltes vegades per un sistema capitalista que les ofega. Ens trobem, doncs, davant d'una casuística creixent que ens empeny a replantejar-nos el marc teòric i la pràctica diària de l'exercici de l'educació social, en l'àmbit del dret a un habitatge digne. Les famílies amb qui treballem tenen perfils diversos amb una característica comuna: la pèrdua de la llar, i amb ella, la sensació d'haver perdut la capacitat de controlar la

seua pròpia història. És per això que des d'Hàbitat3 es valora molt intensament l'acció socioeducativa amb les famílies des de la perspectiva que cadascuna d'elles té una història diferent a la qual ens hem d'adaptar, i que per altra banda les uneix un sentiment de pèrdua i la necessitat obligada de començar de nou.

La pèrdua de l'habitatge va més enllà de la pèrdua del sostre sota el qual vivim. En la majoria de casos significa també deixar enrere una part de tu, una part d'allò pel que has treballat i lluitat, allunyar-te de la xarxa relacional i familiar més propera, canviar els infants d'escola, canviar de centre de salut i, sobretot, assumir una situació que moltes vegades produeix vergonya. És, en definitiva, deixar enrere tota una vida que has elaborat, per començar-ne una de nova que és sobrevinguda, amb el sobrepès d'haver d'explicar al teu entorn que has de marxar (o que et fan fora) perquè no pots pagar. Tot aquest pes, i molt més, és el que carreguen les famílies que han estat, o seran, desnonades per no poder fer front al pagament del lloguer o de la hipoteca.

Ens trobem en una situació d'emergència social en què les famílies han perdut

molts dels recursos que tenien a l'abast en aquest periple que suposa el desnonament, són vulnerables en molts sentits, i estan al límit de l'exclusió social. Són el resultat de les noves dinàmiques socials, que es forgen com les noves cares de la pobresa.

Les noves pobreses i els estigmes

Les que ara alguns anomenem *noves pobreses* sorgeixen de la idea inicial dels anys setanta del segle passat, en què un *nou pobre* era aquell ciutadà o ciutadana que es trobava en situació de no treballar. Actualment aquesta definició és incompleta, ja que no inclou tot el ventall de situacions i circumstàncies amb què ens trobem avui. Les noves pobreses, si és que volem anomenar-les així, són causades per factors variables i en molts casos difícils de controlar per les famílies. La precarietat (sobretot econòmica) ja no depèn només del fet de no estar treballant, sinó de molts altres actors i factors que entren en joc i que moltes vegades se sumen a la manca de recursos: precarietat laboral, problemes de salut, bombolla immobiliària, enganys, manca d'estudis, augment dels preus enfront de reducció dels ingressos, augment de les matrícules i man-

ca de beques universitàries, manca d'inversió, mobilitat laboral dels i les joves, salari mínim baix... Aquests i altres escenaris deixen moltes famílies en situació de màxima vulnerabilitat econòmica i social.

Crec que una majoria important de la població està exposada al fet de perdre l'habitatge en algun moment de la seva vida. Tot i així, el fet de pertànyer a algun dels col·lectius estigmatitzats eternament n'augmenta les possibilitats. És el cas d'algunes de les famílies amb què treballem diàriament:

- Famílies amb tots els membres adults aturats de llarga durada i de baixa qualificació.
- Famílies monomarentals.
- Famílies d'origen estranger.
- Famílies amb persones dependents a càrrec.
- Famílies amb membres amb problemàtiques de salut mental.
- Famílies amb membres amb diversitat funcional.

El pes de l'estigma fa que, més enllà del desnonament, les famílies se sentin fora de la dinàmica social normalitzada, i de vegades se sentin molt identificades amb el paper que se'ls assigna des de l'estigma, cosa

que dificulta la possibilitat de pensar en el futur d'una forma lliure. Els qui acompanyem les famílies hem de treballar amb el dolor de la pèrdua, i també amb la manera de gestionar el pes de la pròpia identificació social. És comú que les famílies estiguin immerses en la definició que se'ls ha assignat i se sentin profundament identificades amb el que veuen com una “categoria social”, entenent que és lògic haver acabat com tothom pensava que acabarien.

Per això és molt important que entitats socials i administracions públiques treballen conjuntament per donar eines a les famílies perquè tinguin l'oportunitat de pensar-se des d'altres perspectives, des del “jo puc”, des de l'apoderament propi, més enllà de l'etiqueta que en algun moment

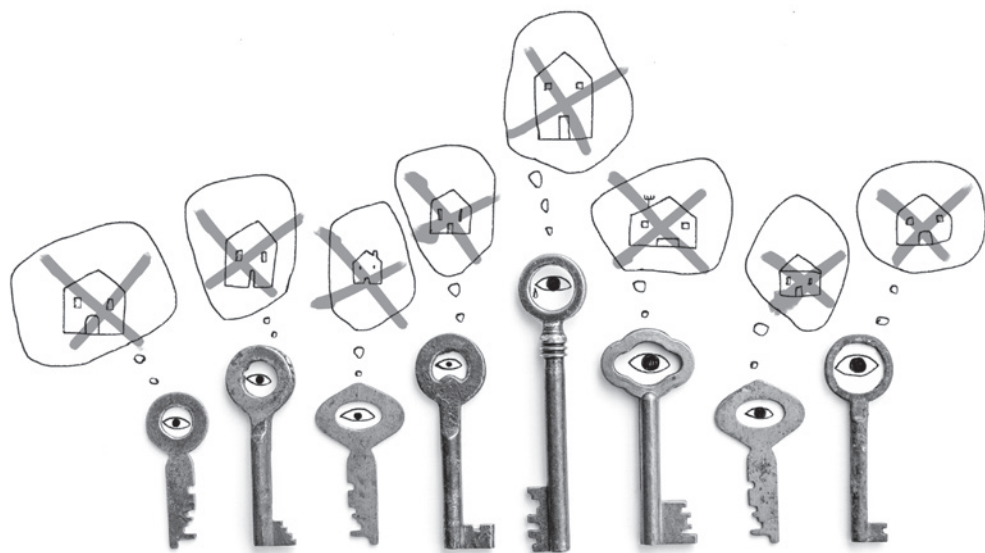
viure en aquest barri ple d'immigrants”, o bé “Aquesta zona és *pija* i no m'hi trobaré bé”. Comentaris propis de no sentir-se reconegut en l'entorn per l'ús i l'abús de prejudicis i estigmes que estan molt arrelats en tots els àmbits de la nostra societat. És per això que apostem per la integració de les famílies en tots els entorns existents, i en tots els barris de Barcelona, de manera que així s'eviti la formació de guetos, treballant per afavorir la inclusió de les famílies, encara que de vegades això pugui produir conflictes veïnals per una qüestió de manca de respecte envers la diversitat.

Tornant a la pèrdua i com he dit abans, al pes de l'estigma s'hi sumen sentiments i emocions pròpies de la situació que viuen aquestes famílies, angoixades per haver de marxar, angoixades per haver de començar de nou sense haver-ho triat i sense saber si se'n sortiran. És la por, doncs, el sentiment que més paralitza les famílies i que més cal treballar des de l'acció socioeducativa. Hem d'entendre l'acompanyament com aquell element integrador que afavorirà que les famílies arribin als seus objectius, i que ajudarà que disposin dels recursos que han perdut pel camí del desnonament. El fet de tenir un habitatge a un preu social que s'adapta a la seva situació durant un període de tres anys, i un seguiment social que treballa en xarxa amb els serveis socials, afavoreix que les fa-

La pèrdua de l'habitatge implica assumir una situació que moltes vegades produeix vergonya.

se'ls va posar, i que arrossegueu de forma normalitzada en el seu dia a dia.

En la pràctica diària són moltes les vegades que sentim comentaris com: “Jo no vull

mílies tinguin un punt de suport tant físic com econòmic, social i emocional, per posar la primera pedra en el treball que hauran de fer cap a la plena autonomia.

La identitat

De sempre s'ha entès la pobresa com la manca de pressupost per fer front a la subsistència, sigui d'un mateix o de la família, però en aquests casos anem més enllà: les famílies que arriben a Hàbitat3 no només no poden fer front a les despeses del dia a dia, sinó que es troben en una situació de màxima desprotecció pel fet d'haver perdut l'habitatge. Qui som sense un lloc on viure?

Aquesta és la pregunta que des del meu entendre ha volgut respondre el model *Housing First* que amb tanta força està entrant a Catalunya. Aquest nou model es

fonamenta en la creença que per poder tirar endavant un projecte de vida, sigui el que sigui, el primer que cal tenir és una llar, i és només a partir d'aquest primer pas que podrem treballar la resta d'aspectes que s'hagin de treballar.

A la Fundació Hàbitat3 gestionem a dia d'avui 231 habitatges a la ciutat de Barcelona, on viuen 656 persones que han hagut de passar pel que suposa un desnonament. És el doble pes de què parlava a l'inici, el de la sensació de pèrdua de la història anterior i present, i el del repte d'un futur incert i no escollit, amb el qual han de treballar les famílies i en conseqüència nosaltres, els i les professionals de l'educació social que les acompanyem.

Vist així, podria semblar que com a educadora social estic treballant en un àmbit

que només dóna alegries a les famílies, i que no hi ha tant camí per fer quan el que fem és donar habitatges a aquells que l'han perdut. Però cal tenir en compte que estem fent l'acompanyament real i físic a l'habitatge que se'ls ha adjudicat des de l'Ajuntament, i aquesta és, per a les famílies, la

Donar eines a les famílies perquè tinguin l'oportunitat de pensar-se des d'altres perspectives.

prova irrefutable que han perdut el que tenien. D'una banda, és el que els demostra que han deixat enrere casa seva, i de l'altra, també és el primer pas en la construcció del seu nou camí. Aquesta situació d'ambivalència ens demana generar espais en què puguin sentir-se acompanyades durant el procés de transició, així com en l'establiment de les noves bases que serviran per encarar el futur.

No podem oblidar, però, que la pràctica socioeducativa no és només acompanyar físicament, anímicament i sentimentalment, sinó també saber trobar aquell equilibri entre el diàleg i l'entesa per una

banda, i l'exigència i el compromís per l'altra. És per això que el vincle afectiu entre educadors i famílies esdevé essencial per a la pràctica socioeducativa, i es fa imprescindible a l'hora d'arribar a compromisos i responsabilitats per les dues parts.

El fet de sentir de forma compartida, de deixar-se veure en tots els sentits i no posar-se una màscara per treballar és el que dóna credibilitat a la figura de l'educador o educadora social. És molt important que les persones se sentin reconegudes en l'educador o educadora per poder avançar, i els éssers humans només ens sentim reconeguts en aquelles persones que ens remun de manera positiva. No hem de ser ni hem de voler ser el millor amic de ningú, ni tampoc pensar que podrem solucionar els problemes dels altres. Som persones, i com a tals tenim límits i limitacions que hem de saber conèixer i reconèixer en nosaltres mateixes. No podem abastar-ho tot, ni tampoc hem de pretendre fer-ho.

Hem de saber escoltar de forma activa, entendre el que ens estan dient, no fer cas del que *hauria de ser*, sinó d'allò que és per a qui t'ho explica, tenir voluntat medidora i comunicadora, no podem treballar amb un mur posat al davant per evitar transferències. Les transferències hi són, i cal treballar-les perquè no ens desgastin, però també ens ajuden a aprofundir en el vincle i a treballar de forma

transversal. Perquè segons el meu entendre, no podem demanar sense donar.

Com en tots els àmbits, i aquest no n'és una excepció, l'exercici de la professió de l'educador o educadora social requereix un constant ajornament dels coneixements i de la reflexió sobre la pràctica diària per no deixar-se endur només per l'emoció del moment. És bàsic, doncs, formar part d'un bon equip que et doni suport i amb el qual poder reflexionar i compartir dubtes i pors, per elaborar, tot i que amb el ritme diari

sigui difícil, un marc teòric i pràctic que et permeti sentir que el que fas té un sentit, i que et permeti concentrar-te en l'atenció directa, sabent que darrere hi tens tota una base teòrica. Perquè no hi ha, i no hi hauria d'haver, teoria sense pràctica, ni pràctica sense teoria. ■

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

- Fundació Hàbitat3 [en línia]. <habitat3.cat>. [Consulta: 28 de març de 2016].

CITA ARTICLE

ROCHE, Carla. "La pràctica socioeducativa amb famílies en processos de pèrdua i recuperació de l'habitatge. La meua experiència a la Fundació Hàbitat3". *Quaderns d'Educació Social*. Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 18 (desembre 2016), p. 114-119.

RESUM

Aquesta és una reflexió sobre l'acció socioeducativa que es porta a terme amb les famílies provinents de la Mesa d'Emergències de l'Ajuntament de Barcelona, des de l'Àrea Social de la Fundació Hàbitat3, entitat d'iniciativa privada sense ànim de lucre promoguda per la Taula del Tercer Sector de Catalunya.

Paraules clau: habitatge, desnonament, acompanyament

ABSTRACT

This is a reflection on the socio-educational action carried out with families from the Emergency Committee of the City of Barcelona, from the Social Department of Hàbitat3 Foundation, a private nonprofit organization promoted by the Third Sector of Catalonia.

Keywords: housing, eviction, support